

Posion kunta / Lomituspalvelut
Lomituspalvelut
Kirkkotie 1
97900 POSIO
040 801 2222

20.06.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö
Meritullinkatu 8
PL 33
00023 VALTIONEUVOSTO
LAUSUNTOPYYNTÖ STM 044:00/2016

LAUSUNTO KOSKIEN HALLITUKSEN ESITYSLUONNOSTA LOMITUSJÄRJESTELMIEN UUDISTUSTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI.

Järjestämis- ja tuottamisvastuun siirto maakuntien hoidettavaksi on iso ja laaja muutos lomituspalveluiden toimintaan. Lomituspalvelut toimivat tällä hetkellä 42 yksikön voimin tulevaisuuden 18 maakunnan sijaan. Maatilojen määrän väheneminen ja samalla lomittajien työn määrän väheneminen olisivat joka tapauksessa laajentamassa nykyisiä paikallisyksiköiden kokoja. Tähän tilanteeseen peilaten, on mielestämme hyvä, että lomitusyksiköiden koot kasvavat maakuntatasolle tässä vaiheessa. Maakuntatasolla toimien voidaan lomituspalvelut organisoida tehokkaammin kuin tällä hetkellä. Tehtävät ja osaaminen hyvin organisoiden, voidaan nykyinen palvelutaso edelleen säilyttää. Maakuntien on kuitenkin huolehdittava riittävä osaaminen ja työvoima lomitushallintoon, jotta lomituspalvelut saadaan järjestettyä nykyinen palvelutaso säilyttäen.

Tulevia maakuntien organisaatioita rakentaessa on otettava huomioon myös yli maakuntarajojen tapahtuva yhteistyö. On erittäin toivottavaa, että yhteistyömahdollisuus on olemassa. Posion lomituspalveluyksikön kunnat ovat yhteisesti lausuneet oman alueemme yhteistyön säilymisen puolesta Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan välillä, jotta lomituspalvelut jatkuisivat alueellisesti ja hallinnollisesti edelleen nykyisellä toimintamallilla.

Turkistuotannon hallinnon keskittäminen Pohjanmaan maakuntaan ja poronhoitajien sijasavun hallinnon keskittäminen Lapin maakuntaan keskittää näiden eritysalojen osaamisen sinne, missä palveluja käytetäänkin eniten. Mielestämme tämä on hyvä muutosesitys, jolla saadaan hallintoon tehokkuutta ja palvelun taso säilyy vähintään nykyisellä tasolla. Myös lain tulkinta ja asiakaspalvelun taso ovat kaikille asiakkaille samalla tasolla. Näin ollen asiakkaista palvellaan samalla tavalla. Kuitenkin on varmistettava, että Pohjanmaan ja Lapin maakuntia huomioidaan riittäväillä resursseilla, jotta palvelutaso saadaan pysymään vähintään nykyisellä tasolla.

Lomituksen rahoitus on esitetty tulevaksi maakunnille yleiskatteellisen rahoituksen kautta. Näemme tässä mahdollisia ongelmia, mikäli maakunnat kohdentavat lomitukseen tarvittavaa rahoitusta sosiaali- ja terveysalan tai muiden alojen rahoittamiseen. Maakunnille tulevia lakisäätteisiä tehtäviä, kuten maatalouslomitusta, ja niiden toteutumista tulee valvoa ministeriön sekä Valtion lupa- ja valvontaviraston tahoilta riittävässä määrin, jotta palvelut tullaan järjestämään hyvin ja tasapuolisesti kaikille palveluun oikeutetuille maatalousyrittäjille.

Myös Lapin ja Itä-Suomen alueelliset erityisolosuhteet tulee ottaa huomioon rahoituksessa. Alueiden pitkät etäisyydet ja vaikeammat olosuhteet tuovat haasteita lomituksen järjestämiseen yhtä tehokkaasti kuin muualla Suomessa.

Mielestämme lomituspalvelujen rahoitus olisi pitänyt säilyttää erillisrahoituksena, kuten esityksen mukaan tullaan tekemään turkistuottajien ja poronhoitajien sijasavun kohdalla.

Tätä kautta lakisääteinen lomituspalvelu ja riittävä palvelutaso olisi turvattu varmimmin kaikille, myös pienimmille ja syrjässä oleville maataloille.

Maatalouslomituksen ohjaus ja valvonta toimivat tällä hetkellä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tehtävänä. Loppuraportti ehdottaa valvonnan ja ohjauksen siirtämistä melalta Valtion lupa- ja valvontavirastolle. Lomituspalveluiden valvonnassa ja ohjauksessa on Melalla ollut merkittävä rooli jo pitkän aikaa. Valtion lupa- ja ohjausviraston on huolehdittava osaamisen siirtämisestä lomituksen osalta Melalta omaan yksikkönsä.

Tilakohtainen vuosiloma tuo lomituspalveluihin suuren muutoksen aiempaan verrattuna. Varsinkin suuret, monen yrittäjän maatilat menettävät muutoksessa merkittävän määrän vuosilomapäiviä, vaikka myönnettävien vuosilomapäivien määrä nostettaisiin ehdotettuun 31 päivään. Pienille yhden ja kahden yrittäjän maataloille ei tilakohtaisesta vuosilomasta olisi suurta muutosta tulossa. Lomituspalveluiden hallinnon näkökulmasta tilakohtainen vuosilomaoikeus olisi helpompi toteuttaa ja valvoa nykyiseen verrattuna.

Esitetty maatalon kokonaistyöajan laskentamalli on mielestämme huono esitetyn kaltaisena. Siihen toivottaisiin tarkennuksia tai parannuksia. Esimerkiksi Posion lomitussyksikön alueella on selkeästi eniten lypsykarjatiloja. Karjatilojen keskipinta-ala on noin 31,4 eläinyksikköä. Lypsykarjatilojen keskimääräinen työaika on noin 11,2 tuntia, joka esitetyn muutoksen myötä tippuisi 9,1 tuntiin. Tässä on radikaali ero nykyiseen verrattuna ja aiheuttaa suurta huolta lomittajien jaksamisen suhteen. Varsinkin keskipinta-ala, 25-45 eläinyksikön kokoiset maatilat menettäisivät työaikaan eniten. Lomittajien kiire, vastuu ja työn kuormittavuus kasvaisi huomattavasti nykyisestä. Nykyisetkin työajat ovat joissakin paikoissa haastavia lomittajille. Työaikojen lasku näkyy selkeästi loppuraportin liitteenä olevasta kaaviosta ”kokonaistyöajan määräytyminen”. Siinä näkyy selkeä työajan väheneminen varsinkin aivan pienimmillä 6-10 ey:n tiloilla ja samoin 18-60 ey:n tiloilla.

Nykyaikainen, hyvälle tasolle koneellistettu maatala pystytään lomittamaan juuri ja juuri esitettyihin aikarajoihin mutta pienemmät, käsityövaltaiset maatilat vaativat enemmän työaika. Nämä pienemmät tilat eivät olisi tasavertaisessa asemassa isompiin, koneellistettuihin tiloihin verrattuna esitettyssä työajanlaskentamallissa. Pienempien tilojen olisi pakko ostaa työpäivään lisää tunteja, jotta eläinten hoito ei kärsi tai vaarannu ja tällöin ei heillä olisi olemassa ilmaista vuosilomaoikeutta.

Toisaalta lihakarjatilojen työaika nousee nykyisestä. Posion yksikön alueen tilojen keskimääräinen työaika on tällä hetkellä n. 6,5 tuntia ja tämä työaika nousisi esitetyn muutoksen myötä 9,5 tuntiin. Tämä tarkoittaa 50%:n nousua lihakarjatilojen työaikoihin keskimäärin. Tämän muutoksen myötä lomittajien työaika kyllä nousisi, mutta onko tarkoituksenmukaista nostaa samalla valtion menoja tällaisella turhalla työajan lisäyksellä?

Esitämme, että työaikalaskelmia vielä tarkistettaisiin eläinyksikkökertoimien osalta, jotta eri tuotantomuodot ja tilojen erot voitaisiin ottaa työajan laskennassa paremmin huomioon.

Lomittajien työpäivän pituuteen ei tällä muutosesityksellä ole tulossa parannusta osa-aikaisuuteen ollenkaan. Edellä mainittu työpäivän laskentamalli näyttää ainoastaan sen, että työaika pienennetään entisestään, jolloin lomittajien työpäivän pituus käytännössä lyhenee. On erittäin ongelmallista, jos tällainen laskentamalli menee tällaisenaan läpi. Työryhmän päällimmäisiä tavoitteita on ollut nimenomaan lomittajien osa-aikaisuuden vähentäminen. Nämä muutokset eivät sitä tee, päinvastoin. Lomittajien kiireen, vastuun ja työn kuormittavuuden lisääntyminen, lisää samalla työtapa-urmiin riskiä, joka jo nykyisellään on maatalouslomittajien osalta tutkitusti huippukorkealla.

Lisävapaan määrän lisääminen ja sen pitäminen henkilökohtaisena etuutena tuo joustoa lomitusten suunnitteluun tiloilla. Samoin se tasaa isompien tilojen menettämiä vuosilomapäiviä, vaikka onkin maksullista. Posion yksikön alueen kunnat (Posio ja Taivalkoski) ja kaupunki (Kuusamo) ovat tukeneet kiitettävästi tuettua maksullista lomitusta kuluneet viime vuodet.

Lisääntyvä lisävapaan määrä tätä kautta aiheuttaa taloutensa kanssa painiville kunnille mahdollisia menojen lisäyksiä, mikäli tuki jatkuu entisenlaisena.

Maatalousyrittäjien maksujen alennukset ovat positiivinen asia maatalousyrittäjille. Yksi ja sama sijaisapuhinta yksinkertaistaa hinnoittelua. Lisävapaan hinnoittelukin olisi parempi, jos sen osalta olisi yksi ja sama hinta kaikissa tilanteissa.

Itse hankitun lomituksen suosio voi nousta joillakin alueilla, mikäli ehdotetut muutokset astuvat voimaan. Itse järjestetty lomitus tulisi saamaan täysin omanlaisensa muodon. Itse järjestetyn lomituksen ja kunnallisen lomituksen tasapuolisuus olisi ehdotuksen mukaisena epätasa-arvoinen toisiinsa nähden.

Korvauksen korotus on positiivista ja mahdollisesti kannustaa lomittajia sopivilla alueilla ryhtymään lomittajayrittäjiksi. Mutta edelleen Pohjois- ja Itä-Suomen harvaan asutut alueet jäävät mitä todennäköisimmin ilman lomittajayrittäjiä pitkien välimatkojen vuoksi.

Valmistelija: Janne Pätsi, lomituspäällikkö / Posion kunta
puh 040 8012 222, janne.patsi@posio.fi